

LÆSØ

Salt og tang – en del af verdensarven

Andet skridt er nu taget for at få Læsøs saltsydning og tangtage på UNESCOs liste over verdensarv.

I denne lille informationspjece fortæller vi om arbejdet med at få Læsø Salt og Læsø Tang optaget på tentativlisten, som er adgangsgivende til på et senere tidspunkt at søge optagelse på UNESCOs verdensarvsliste. Første skridt blev taget i marts 2018, da Læsø Kommune sendte en ansøgning om at komme på den danske tentativliste.

Den ansøgning gik ikke igennem. Kulturministeren opfordrede herefter Læsø til at søge på ny, fordi øen har både enestående natur og kultur. Vi fik to år til at komme igen.

Dette arbejde er nu godt i gang under ledelse af "Tentativ-udvalget", nedsat af kommunalbestyrelsen.

Udvalget er bredt sammensat og bakkes op af en række lokale foreninger, fonde og virksomheder.

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne:
Europa investerer i landdistrikterne

UNESCO VERDENSARV

– hvad er det?

For at sikre steder og bygningsværker med enestående betydning – verdensarv – har FN dannet organisationen UNESCO. Formålet med UNESCOs program for verdensarv er at optegne og beskytte steder, som har enestående betydning. Det kan være både naturområder og kulturskabte værdier, der betragtes som menneskehedens fælles arvegods.

Der skal argumenteres grundigt og udføres et stort analyse- og dokumentationsarbejde for at komme på **verdensarvslisten** (*World Heritage List*).

Samtidig medfører det normalt, at der også kommer et øget, globalt fokus på stedet. Dermed tiltrækkes turister med interesse for kultur, natur og samfund og dermed øges også muligheden for at skaffe midler til at udvikle et område som f.eks. Læsø.

I hele verden er 1.121 steder optaget på verdensarvslisten. I Danmark er kun 7 steder i øjeblikket på listen: Stevns Klint, Kronborg Slot, Roskilde Domkirke, Jelling Monumenterne, Christiansfeld, Vadehavet og de nordsjællandske såkaldte parforcejagtlandskaber, som ligger ved Hillerød, Gribskov og Jægersborg Dyrehave.

Når man er på verdensarvslisten forpligter det til at beskytte og bevare den pågældende kultur- og naturarv.

Arbejdet med at blive optaget på Unescos liste kan være meget langvarigt, 10 år eller mere, og der er ingen garanti for at blive optaget.

Det begynder med at blive optaget på den nationale liste, *tentativlisten*.

Det er her, Læsø nu er blevet opfordret til at søge optagelse.

Den danske tentativliste

Allerførst skal den relevante myndighed i det land, hvor noget søges optaget på UNESCOs liste, vurdere, om der er tale om en kulturarv, der har global betydning. I Danmark er det Slots- og Kulturstyrelsen, der administrerer denne første instans, den såkaldte tentativliste (*fra latin, tentare = forsøge*). Det er hertil, den ansøgning, vi nu er i gang med, skal sendes. Slots- og Kulturstyrelsen spørger herefter ICOMOS, som er et rådgivende organ i disse sager, nedsat af UNESCO. I sidste ende er det kulturministeren, der træffer beslutningen, om f.eks. Læsø skal på den danske tentativliste.

Slots- og Kulturstyrelsen skriver:
Med Danmarks ratificering af verdensarvskonventionen i 1979 fulgte også en opfordring til at undersøge om vi har steder, kultur- og/eller naturarv, som vi anser for at have enestående universel betydning, og derfor egnede til optagelse på verdensarvslisten.

Denne undersøgelse begynder som regel med, at et sted henvender sig til styrelsen og foreslår sig selv – og argumenterer for det. Bliver man så, på baggrund af en relativ kort ansøgning, godkendt, kommer man på den danske tentativliste, hvorefter arbejdet med den meget mere omfattende og grundige ansøgning til UNESCO går i gang. En nominering til verdensarvslisten er et stort arbejde, og det er en forudsætning, at der er såvel kommunal som stærk lokal folkelig opbakning på stedet til nomineringen.

I øjeblikket er 4 steder på tentativlisten: Dragør, Frederiksstaden med Amalienborg, Molderskrænterne på Fur og Mors samt Vikingetidens ringborge.

Der arbejdes på to mere, og så er tre blevet opfordret til at søge på ny: REGAN VEST i Rold Skov, Nyborg Slot og By og så altså Læsø.

Hvad er der gjort indtil nu...?

Forslaget om at få Læsø på UNESCO's liste kom i første omgang fra arkæologen Jens Velle for adskillige år siden. "Men det var saltsyder Poul Kristensen, der sammen med medlem af kommunalbestyrelsen Jens Morten Hansen opfordrede Læsø Kommune ved borgmester Karsten Nielsen til at sende en ansøgning om at komme på tentativlisten. Læsø Kommunalbestyrelse valgte herefter enstemmigt at sende ansøgningen til Slots- og Kulturstyrelsen den 9. marts 2018." Overskriften var *Hele øsamfundet Læsø*, og tre områder blev nævnt og argumenteret for: Læsøs enestående natur- og kulturhistorien, saltsyderiet og tangtagene.

Styrelsen modtog 13 ansøgninger, og kun 3 af dem blev opfordret til at søge igen. En af dem var Læsø. Der var altså positiv respons, og det gav mod på at søge på ny.

Slots- og Kulturstyrelsen skrev bl.a.: ***"Styrelsen vurderer at Læsø både i forhold til natur og kultur er enestående. Anvendelsen af de stedlige, naturgivne ressourcer til at skabe en levevej, og bygningernes lokale udtryk i relation til disse forhold er bemærkelsesværdig. Forslaget bør imidlertid afgrænses og specificeres..."***

Læsø Kommune nedsatte herefter et såkaldt *tentativudvalg* (se næste side). Udvalget fulgte Slots- og Kulturstyrelsens opfordring til både at afklare, om det er UNESCOs verdensarvsliste, man går efter – og det er det – og dernæst invitere folk med forstand på proces-

sen til Læsø for at forklare, hvordan den bedste vej mod målet findes.

Det førte til, at tentativudvalget besluttede sig til for det første, at afgrænse projektet til "salt og tang", idet Læsøs natur og immaterielle arv ikke med sikkerhed kan anses for globalt enestående. For det andet besluttede udvalget, at søge penge til at hyre eksterne eksperter, som nu er i gang med arbejdet sammen med Læsøs egne, kompetente kræfter. Der er ansøgt og bevilget penge til projektet, og herefter lagt budget og udarbejdet tidsplan.

Den nye ansøgning skal have hovedfokus på tang og salt, ligeligt fordelt. Det er blevet meget klart defineret af Slots- og Kulturstyrelsen, at det er disse to væsentlige dele af Læsø-kulturen, der tilsammen skal bære en ansøgning igennem:

- Saltsydningens enestående historie og betydning for samfærdsel mellem Danmark-Norges provinser, samt Læsøs bosætning, økonomiske udvikling, saltets og skovenes forsvinden i 1600tallet, saltets genkomst og saltsydningens nutidige betydning.
- Tangtagenes enestående historie, opståen og byggeteknik som resultat af Læsøs langvarige overudnyttelse af de lokale skove. Den 350 år lange skovløse tid og nutiden hvor omfattende renoveringer og nytængninger har gjort tangtagene til en levende kulturarv.

TENTATIVUDVALGET

– hvad og hvem er det..?

En kommune kan, i henhold til den kommunale styrelseslov, nedsætte et midlertidigt udvalg til at løse særlige opgaver, på vegne af kommunalbestyrelsen. Det hedder et § 17, stk. 4-udvalg, og er et politisk nedsat udvalg, der i dette tilfælde altså arbejder med ansøgningen om at komme på tentativlisten, har sit eget budget, refererer til kommunalbestyrelsen og fungerer som rådgiver for denne.

Tentativudvalget har 10 medlemmer:

Formand	Jess Jessen-Klibüll – Læsø Museum
Næstformand	Jens Morten Hansen, kommunalbestyrelsesmedlem – Læsø Kommune
	Leif Ladefoged, kulturmedarbejder – Læsø Kommune
	Poul Christensen, saltsyder – Læsø Salt A/S
	Henning Johansen, gårdejer – Læsø Landbrug
	Kirsten Larsen, medlem – Læsø Museumsforening
	Gitte Melchiorson – Turist- og Erhvervschef
	Lillian Kristensen, direktør – Læsø Tang A/S
	Gregers Jacobsen, fisker – Læsø Fiskeriforening
	Karsten Nielsen, borgmester – Læsø Kommune

HVEM STØTTER

Udvalgets arbejde, herunder honorar til konsulenter, mødeaktiviteter, foto og tryk m.m. er finansieret af:

LAG (Lokale AktionsGrupper),
midler fra Erhvervsstyrelsen og
fra EU
Læsø Kommune
Læsø Salt A/S
Læsø Turist- og Erhvervsforening
Færgeselskabet Læsø K/S
Læsø Fiskeindustri Fond
Den Danske Bank Læsø Fond

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne:
Europa investerer i landdistrikterne

DE HJÆLPER OS

Disse tre fagfolk har gennem en årrække besøgt Læsø og har arbejdet med øen på forskellig vis. Nu tilknyttet som konsulenter i tentativprocessen:

JENS VELLE, arkæolog:

Cand.mag. i nordisk arkæologi og middelalderarkæologi, 1979. 1969-1970 og 1973: Med skiftende kolleger foretaget arkæologiske udgravninger ved Den Arabiske Golf og sultanatet Oman. To af de lokaliteter, er blev undersøgt, er optaget på Unescos verdensarvsliste. Fra 1971: Arkæologiske udgravninger omkring Viborg Domkirke med løbende publicering af resultater.

Grundlægger af Forlaget Hikuin med mange publikationer til følge. Fra 1990: Arkæologiske udgravninger af saltsyderier på Læsø. Resultaterne er løbende publiceret. En afsluttende publikation er planlagt. Initiativtager til de store landsdækkende kulturår 1999 og 2006. 2016: Æresdoktor ved Lunds Universitet. Jens Vellev har desuden været en af de bærende kræfter for at saltproduktionen atter er aktiv på Læsø.

MARCELLE B. MEIER, arkitekt, MAA, NORDMAK:

Uddannet på Arkitektskolen i Aarhus fra Afdelingen for Restaurering, By- og Bygningspleje med afgang i 2001. Siden suppleret det teoretiske grundlag med en master i nordisk kulturarv, NORDMAK, i 2009. Her var et af de bærende emner kulturarven på Læsø og har herigennem bidraget til at udbrede kendskabet til denne bygningskultur og sætte den på dagsordenen ved relevante beslutningstagere.

Har siden 2001 været beskæftiget med restaurering og revitalisering af fredede og bevaringsværdige bygninger og kirker samt udvikling af historiske bymiljøer og kulturmiljøer.

JØRGEN KAARUP, fhv. tækkemand, journalist, DJ:

Tre år som tækkemand, herefter uddannet på Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, afgang 1982. TV-Avisen, underviser på Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, DR-Derude, miljøjournalist ved DR-TV, programredaktør i DR-TV i en årrække. Free lance for Jyllands-Posten m.fl. I dag leder af tækkemændenes branchekontor, Straatagets Kontor.

Jørgen har fulgt arbejdet med renovering af tangtagene siden begyndelsen og har arbejdet for Læsø Museum med formidling af Læsøs Tangprojekt, var med til at producere DR 1 programmet "Læsøs Tangtage" med Søren Ryge og har bidraget til flere bøger om tangtage. Desuden forfatter til en række fagbøger, bl.a. om stråtag.

HVAD SKER DER NU..?

Tentativudvalget er i fuld gang, har været værter for flere fagfolk, der har videregivet deres erfaring med at komme på UNESCOs verdensarvsliste, har defineret opgaven og hyret de tre specialister, der skal udføre det meste af arbejdet med selve ansøgningen. Det vil ske i tæt samarbejde med tentativudvalget.

Det er tangtage og saltindvindingen, der er Læsøs bidrag til Verdenskulturarven. Det er derfor også de to historier og fysiske vidnesbyrd, der skal bevares, beskyttes og formidles.

Læsø Kommune skal sammen med ansøgningen udarbejde forpligtende erklæringer om, at man vil vedtage f.eks. bevarende lokalplaner og beskyttelseszoner for de fysiske ejendomme, historiske anlæg og geografiske arealer.

Med beskyttelsen og formidlingen følger også interessen, og alle må derfor været indstillet på, at mange flere gæster vil ønske at besøge Læsø og forventer at møde gæstfrihed og god service. Det vil kræve øgede investeringer og krav om f.eks. flere overnattingspladser, længere åbningstider, større færgekapacitet og udbygning af vores infrastruktur og forsyningsvirksomhed.

Der er holdt møder med Slots- og Kulturstyrelsen, som har tilkendegivet, at styrelsen vil støtte arbejdet med at udarbejde ansøgningen. Styrelsen har

også meget klart fastslået, at Læsøs chance for at komme på tentativlisten ligger i at afgrænse og definere værdierne i saltsydningen og tangtagenes historie, ført frem til nutid. Der er altså ikke længere tale om hele Læsø.

Kulturministeren gav Læsø Kommune to år til at søge på ny, hvilket betyder, at en ny ansøgning skal være Slots- og Kulturstyrelsen i hænde senest 29. juni 2020.

Tidsplanen er, helt overordnet:

► **Frem til december**

skrives første udkast til ansøgningen, som herefter vurderes af både tentativudvalget og af Slots- og Kulturstyrelsen.

► **I 1. kvartal 2020**

skrives herefter ny ansøgning på baggrund af kommentarerne, lige som Læsø Kommune arbejder med erklæringer og bilag, bl.a. kort, udarbejdes. Arbejdet sker med løbende dialog med Slots- og Kulturstyrelsen for at sikre de rette vægtninger af argumenter.

► **Fra april til juni 2020**

færdiggøres ansøgning med bilag.

► **Mellem januar og april 2020,**

afholdes et eller to offentlige møder om ansøgningen.

Dette annonceres senere.

KONTAKT

Hvis du vil vide mere eller bidrage til processen, så kontakt venligst en af disse:

Jess Jessen-Klixbüll, formand for Tentativudvalget
Vesterø Havnegade 58
DK-9940 Læsø
4042 0505 jjk@han-mar.dk www.han-mar.dk

Jens Morten Hansen, næstformand i Tentativudvalget
Havnebakken 14
9940 Læsø
2165 2153 jens.morten.hansen@laesoe.dk

Jørgen Kaarup, konsulent
Store Torv 9
8000 Aarhus C.
2125 9188 joergen@kaarup.eu

